

Др Мирослав Кука
(одабрао и приредио)

ПОРОДИЧНА ПЕДАГОГИЈА

XXVIII

~~однос је сложен јер улога родитеља захтева комбинацију ауторитета и интимности што успешно могу савладати само формиране личности. Деве и тинејџери социјалне разлике између генерација полазећи од тога да старију генерацију карактерише реализам, и озбиљније схватају операционализоване идеје а младе карактерише идеализам и склоност су утопијским идејама.~~

24. ПОРОДИЧНИ ИДЕНТИТЕТ, СТАБИЛНОСТ И СЛОМ

Психолошки идентитет подразумева схватање сопствене личности, које је изражено у тежњама, циљевима и гледиштима особе или групе особа. Психолошки идентитет није статичан, он се развија и мења, обликује га интеракција између индивидуе и њене средине. У одређеним фазама развоја личности дете свој лични идентитет не доживљава одвојено од породичног. Психолошки идентитет и **стабилност понашања** морају се посматрати заједно. Стабилност понашања је коначни производ комплексних и међусобно повезаних процеса: **1.** контрола конфликта, **2.** способност за промену, **3.** испуњавање нових улога у животу,... Конфликти, анксиозност, депресије, изазивају неуспех у прилагођавању и ментално обољење. У вези са овим важна је способност да се постигну облици комплементарности породичних улога које пружају задовољство, одређују путеве за разрешење конфликта,... **Породични конфликт** може да покаже начин за решење индивидуалног конфликта или да индивиду гурне у стање емоционалне декомпензације. Ментално обољење ограничено само на једног члана породице ретко се јавља, јер обично постоји више носилаца обољења. Поставља се питање: Да ли су везе између обољења у одређеној породици случајне, да ли се ток обољења једног члана породице одвија независно од обољења другог члана породице,... Клиничка испитивања указују на повезаност психопатологија и породичних односа.

25. АУТОРИТЕТ, ПОЛ И УЛОГЕ У ПОРОДИЦИ

Карактер ауторитета је тесно повезан са природом расподеле улога. **Персонс** и **Балес** истичу да се ауторитет у породици диференцира с обзиром на две основне врсте улога: **инструменталне** и **експресивне**, па констатују да се у првој сфери више испољава ауторитет мужа, а у другој ауторитет жене. Тип ауторитета у структури породице зависиће: Прво од **расподеле важних улога** (издржавање породице се у класним друштвима третирао као најзначајнија породична улога и од вршења те улоге је зависило ко ће бити носилац ауторитета). Друго од **учешћа чланова породице у доношењу важних одлука** (важност одлуке зависи од културне дефиниције значајности појединих породичних циљева. У савременим потрошачким друштвима, најважније одлуке се доносе у сфери потрошње и расподеле буџета, затим у професионалној оријентацији деце,...). Треће од **персоналног чиниоца** јер личности које су зрелије и сигурније у себе успевају да се наметну осталим члановима породице и зато се често срећемо са случајевима у којима доминира син или ћерка. Расподела послова у кући, не може бити ваљан показатељ стварних промена у породици, јер се тиме не повећава ни ауторитет жене нити се њене породичне улоге битније мењају. Са одсуством институционализованих улога у породици, персонални чиниоци долазе до изражаја.

26. СТАВОВИ РОДИТЕЉА ПРЕМА ДЕЦИ СА АСПЕКТА ПОДЕЛЕ ВЛАСТИ И ЉУБАВИ

Ставови родитеља са аспекта поделе власти су: **Ауторитарни ставови** који потичу из старе патријархалне породице у којој је глава породице отац и у којој је подела послова таква да омогућује доминацију мужа и потчињеност жене док су деца у потпуној власти родитеља. Ауторитарни став негативно утиче на развој деце, јер прикрива здрава родитељска осећања, деца се родитеља плаше и из страха према њима у свему им се покорвају. **Демократски ставови** представљају продукт савременог друштва у коме се постиже правна и економска једнакост брачних партнера. Демократски став се огледа у поштовању дететове личности и равноправности међу свим члановима породице. Овакве ставове могу имати само уравнотежене, зреле личности које нису егоцентричне, лицемерне, патетичне,... Ставови родитеља са аспекта љубави су: **Топло став** који се огледа у истинској, родитељској љубави, када дете код родитеља наилази на разумевање свих својих психичких проблема (дете се системацки храбри, указује му се поверење,...) и **хладан став** који је супротан топлом, јер се не показује љубав, поверење, не даје се охрабрење. Овакав став изражава се кроз незаинтересованост или индиферентан однос родитеља.

27. ТИПОВИ РОДИТЕЉА ИЗРАЖЕНИ КРОЗ СТАВОВЕ ПРЕМА ДЕТЕТУ

Да би васпитач разумео понашање родитеља према детету неопходно је да познаје основне типове родитеља: **Пребрижни родитељи** (међу којима су најчешће мајке) живе у сталном страху да се њиховом детету нешто не догоди док они нису са њим. Стални страх у коме живе овакви родитељи, често се преноси и на дете, па се и оно плаши одвајања. Са оваквим родитељима је теже сарађивати јер с одређеном сумњом гледају на све што се у установи ради. **Строги родитељи** својој деци не дозвољавају никаква супротстављања. Код таквих родитеља деца су обично нечујна, стално живе у страху од казне, не говоре о својим поступцима из вртића како их родитељи не би погрешно разумели. Уз строгог родитеља дете стиче навику да поступа како му се каже, никад не износи своје мишљење ни у кући ни изван ње. **Амбициозни родитељи** претежно своје властите неостварене жеље из младости, по сваку цену хоће да остваре код своје деце, без обзира да ли су оне у складу са жељама и могућностима самог детета. **Презапослени родитељи** својом заузетости обично желе да нађу оправдања за своје пропусте у васпитању деце. Код оваквих родитеља дете ће дуже времена бити препуштено само себи и утицају других чинилаца. Овај тип родитеља стално жури и своје одсуство од куће надокнађује великим бројем поклона што је по њима правилан вид компензације за утицај на развој детета. **Демократски тип родитеља** заједнички подиже своје дете и утиче на његов развој. Ови родитељи прате развој свога детета не само у породици већ и у школи и касније у друштвеној средини.

28. ВРСТЕ САМОСТАЛНОСТИ КОД ДЕЦЕ

Циљ сваке породице треба да буде формирање емоционално зреле личности а у томе самосталност игра велику улогу. Самосталност деце се огледа у мноштву аспеката: **Лична независност у практичним стварима** (дететова способност да се само храни, облачи и пере). **Независност потребна за сналажење у околини** (дететова способност да се слободно креће, ступа у контакте са непознатим особама, купује у продавници,..). **Независност у односу на вршњаке** (дете се одупире покушајима тиранисања и незадовољава опонашањем од стране другова). **Емоционална независност** (дете је у стању да се самостално забави у одређеном временском периоду, не тражећи присуство и пажњу одраслих). **Интелектуална независност** (дете је способно да тражи и проналази сопствена решења за проблеме, неверује увек на реч и мисли својом главом). **Независност у стваралачком изражавању** (огледа се у оригиналности, флексибилности, креативној продукцији).

29. ЗНАЧАЈ ПОРОДИЦЕ У ФОРМИРАЊУ НАВИКА КОД ДЕЦЕ

Навике су начини вршења одређених радњи, које су се, понављањем или вежбањем, учврстиле тако, да при њиховом обављању није потребно размишљати како их треба извршити. За децу је још у раном детињству значајно да стекну **културно-хигијенске, радне навике и навике понашања**. Правилна организација режима дана неопходан је услов за успех детета у породици, школи, животу уопште. Због изражене потребе за сигурношћу, деца воле организованост средине јер се на тај начин осећају заштићеном, а тако стичу корисне навике за живот. У стварању навика код деце велику улогу има дисциплиновано понашање. **Дисциплина** је комплексна, морално етичка категорија којом се дефинише одређени карактер поступака и понашања појединца у скаладу неке уже или шире друштвене групе. Стога, дисциплиновање је неодвојиво од интерперсоналних односа, а циљ му је формирање свесне дисциплине тј. процеса владања самим собом и својом околином.

30. ДЕЧИЈЕ ОПОНАШАЊЕ И СВОЈЕГЛАВОСТ

Мало дете опонаша много тога што у својој околини сусреће и запажа. Дете опонаша по **нагону**, ненамерно и несвесно већ у првим месецима живота, да би касније то опонашање постепено добијало обележје намерне делатности. У свим тим активностима опонашања дете развија своје физичке и психичке снаге и способности и долази до разноврсних знања и искустава. Дете у првом реду опонаша особе које најчешће сусреће (родитеље, браћу, сестре,..), а затим вршњаке другове, идоле,... Опонашање је један од најзначајнијих начина одгајања детета, јер тим начином боље и успешније одгајамо него путем разних поука и теорија. Између 2 - 3 године живота дете изненада постаје непослушно и својеглаво. У току треће године живота (период обликовања свесног вољног живота),

дете свесно спознаје да је оно посебно биће које може нешто желети или не желети. Покушаји „насилног ломљења дечије воље“ код деце чврстих нарави могу само довести до јачања њиховог отпора и до појаве неизлечиве својеглавости. Родитељи не смеју схватити дечије „нећу“ у том периоду, као израз неке намерне непослушности.

31. УЗРОЦИ, ПОСЛЕДИЦЕ И ПОСТУПАЊА КОД ЛЕВОРУКЕ ДЕЦЕ

Истраживачи ове појаве узрок леворукости не виде у васпитној запуштености већ у **урођеној диспозицији** која чини да они одређене покрете изводе лакше, брже и боље левом руком. Осим наслеђене диспозиције, до развоја леворукости може доћи и код случаја обољења која доводе до губитка моторике десне руке. Тек након 6 - 7 месеци (или касније између 1 и 3 године) може се код деце запазити давање предности једној руци. Орган покрета није само рука, већ је то у првом реду мозак. Делатност једне руке је одраз делатности одређеног центра за кретање у супротној хемисфери мозга, (функционална основа једне хемисфере је од рођења развијенија). Постоји уска веза између леворукости и поремећаја у говору. Наиме уколико су леворука деца била присиљена да се служе десном руком, касније ће то проузроковати појаву муцања и других говорних поремећаја. Када се код леворуке деце код учења почетног писања присилно захтева употреба десне руке често долази до поремећаја у читању и писању тзв. **легастенија** или **дислекција**. **М.Совак** наводи основни педагошки принцип код васпитања леворуке деце: „није довољно леворукост само толерисати, већ је треба на погодан начин потпомагати и развијати, користећи се при томе свим могућностима индивидуалног прилажења детету“.

32. РАЗВОЈ СПОСОБНОСТИ, ОСОБИНЕ И ПРИСТУП ДЕЧИЈЕМ ЦРТЕЖУ

На разним ступњевима психо-физичког развоја дете мења садржај побуда које га наводе да црта. Дете од 2 - 3 године цртањем остварује моторичку активност и упознаје материјал и предмете којима рукује. Са две године дете почиње оловком по папиру повлачити трагове или шаре у којима нема никаквог реда ни смисла, то је тзв. **период шарања**. Први сплет шкработина на папиру резултат су покретања руке из рамена (тзв. шарање замахом), после кога следи покрет локализиран у лакту, затим шаци и на крају у самим прстима. Резултат премештања покрета су fine, по папиру равномерно распоређене шаре у облику кругова, спирала и слично. Цртање малог детета је **цртање на основу памћења**. Мало дете не црта предмете онако како се виде када их непосредно посматрамо, већ како их оно себи представља помоћу памћења и зато ти цртежи нису визуелно реалистични. У цртежима детета овог узраста недостају пропорције, смисаони положај предмета у простору као и недостатак приказивања покрета и радње. Боју у својим цртежима дете примењује чисто декоративно, без обзира на стварну боју предмета. Цртачком активношћу дете развија: способност моторике горњих екстремитета, способност запажања, памћења, мишљења и фантазија. Све ово заједно доводи до развоја целокупне личности.